



ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
30 жовтня 2024 року,
протокол № 4.

Ректор університету, голова вченої ради
університету, доктор юридичних наук,
професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК

30 жовтня 2024 року

М.П.

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«Бюджетування підприємств»

**для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 073 Менеджмент
галузі знань 07 Управління та адміністрування**

м. Хмельницький
2024

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри фінансів, банківської
справи, страхування та фондового ринку,
кандидатка економічних наук
25 вересня 2024 року

_____ Ольга ГРИЦЕНКО

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
25 вересня 2024 року, протокол № 2.

Завідувачка кафедри, кандидатка економічних
наук, доцентка
25 вересня 2024 року

_____ Алла КРУШИНСЬКА

Деканеса факультету управління та економіки,
кандидатка економічних наук, доцентка
25 вересня 2024 року

_____ Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
23 жовтня 2024 року, протокол № 2.

Голова методичної ради університету,
кандидатка наук з державного управління,
доцентка
23 жовтня 2024 року

_____ Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

	Стор.
1. Опис навчальної дисципліни	— 3
2. Заплановані результати навчання	— 4
3. Програма навчальної дисципліни	— 6
4. Структура вивчення навчальної дисципліни	— 8
4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	— 8
4.2. Аудиторні заняття	— 8
4.3. Самостійна робота студентів	— 8
5. Методи навчання та контролю	— 9
6. Схема нарахування балів	— 9
7. Рекомендовані джерела	— 10
7.1. Основні джерела	— 10
7.2. Допоміжна джерела	10
8. Інформаційні ресурси в Інтернеті	— 10

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	— 07 Управління та адміністрування
2. Код і назва спеціальності	— 073 Менеджмент
3. Назва спеціалізації	— Не передбачена
4. Назва дисципліни	— Бюджетна система
5. Тип дисципліни	— Вибіркова
6. Код дисципліни	— ППВ.5.21
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	— перший
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	— бакалавр
9. Курс / рік навчання	— третій
10. Семестр	— п'ятий
11. Обсяг вивчення дисципліни:	
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	— 3/90
2) денна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	— 36
% від загального обсягу	— 40
лекційні заняття (годин)	— 18
% від обсягу аудиторних годин	— 50,0
семінарські заняття (годин)	— 18
% від обсягу аудиторних годин	— 50,0
самостійна робота (годин)	— 54
% від загального обсягу	— 60
тижневих годин:	
аудиторних занять	— 2,0
самостійної роботи	— 3
3) заочна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	— 10
% від загального обсягу	— 0
лекційні заняття (годин)	— 6
% від обсягу аудиторних годин	— 60,0
семінарські заняття (годин)	— 4

% від обсягу аудиторних годин	– 40,0
самостійна робота (годин)	– 80
% від загального обсягу тижневих годин:	– 88,9
аудиторних занять	– 1,66
самостійної роботи	– 4,44
12. Форма семестрового контролю	– Залік
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	– ЗПО 1. Економічна теорія; ППО 2. Макроекономіка; ППО 5. Мікроекономіка, ППО 7 Фінанси, гроші та кредит,
2) супутні дисципліни	– ППО 16 Економічний аналіз
3) наступні дисципліни	– ППО 28. Стратегічне планування
14. Мова вивчення дисципліни	– українська.

2. Заплановані результати навчання

Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни	Загальні компетентності: ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу. ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 5. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності: СК 2. Здатність аналізувати результати діяльності бізнес-структур, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. СК 8. Здатність планувати діяльність бізнес-структур та управляти часом. СК 12. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення
Результати навчання	ПР 4. Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень ПР 6. Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.

Після завершення вивчення дисципліни

1. Знання
<i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>
1.1) відтворювати визначення понятійно-термінологічного апарату бюджетування; 1.2) визначати порядок формування різних видів бюджетів; 1.3) перевіряти порядок складання бюджетів; 1.4) здійснювати аналіз та оцінювання виконання бюджетів; 1.5) розміти відповідальність та мотивацію в бюджетуванні.
2. Розуміння
<i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>
2.1) пояснювати зміст дефініцій основних термінів, що розкривають суть категорійного апарату бюджетування; 2.2) класифікувати бюджети за відповідними критеріями; 2.3) формувати бюджети за їх видами; 2.4) обговорювати норми бюджетного законодавства; 2.5) оцінювати виконання бюджетів підприємства.
3. Застосування знань
<i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>
3.1) застосовувати нормативно-правові документи щодо складання бюджетів; 3.2) вибирати основні принципи та методи формування бюджетів; 3.3) вибирати показники, які необхідно включати в бюджети за їх видами; 3.4) розробляти бюджети суб'єктів; 3.5) аналізувати звіти про виконання бюджетів.
4. Аналіз
<i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>
4.1) аналізувати показники бюджетів за їх видами; 4.2) визначати роль і значення бюджетів; 4.3) виділяти критерії для формування бюджетів; 4.4) досліджувати виконання бюджетів підприємства.
5. Синтез
<i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>
5.1) аргументувати вплив показників на формування бюджетів суб'єктів господарювання за їх видами; 5.2) упорядковувати показники бюджетів з метою якісного аналізу для прийняття ефективних управлінських рішень; 5.3) формулювати ознаки ефективності бюджетів; 5.4) надавати оцінку бюджетам.

6. Оцінювання

(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)

- 6.1) оцінювати вплив показників на ефективність формування бюджетів суб'єктів господарювання;
- 6.2) порівнювати планові показники з показниками виконання бюджету;
- 6.3) робити висновок про відхилення та стан виконання бюджетів суб'єктів господарювання;

7. Створення (творчість)

(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)

- 7.1) розробляти операційні, фінансові, інвестиційні та інші види бюджетів суб'єктів господарювання;
- 7.2) робити оцінку фінансової стійкості суб'єктів господарювання;
- 7.3) планувати заходи фінансового контролю суб'єктам господарювання;;
- 7.4) пропонувати заходи для ефективного управління діяльністю суб'єктів господарювання;

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність та значення фінансового планування і прогнозування у фінансовому управлінні підприємств.

Характеристика планування як функції менеджменту. Об'єкти, суб'єкти і види планування на підприємстві. Організаційні, інформаційні та кадрові передумови створення ефективної системи планування на підприємстві. Етапи планування. Переваги планування. Стратегічне планування як основа фінансового планування. Значення фінансового планування в управлінні підприємствами. Інтеграція цілей компанії з фінансовим плануванням. Принципи й етапи фінансового планування.

Тема 2. Теоретичні і організаційні основи бюджетування.

Поняття бюджету. Характеристика бюджетування як управлінської технології, яка застосовується для фінансового обґрунтування управлінських рішень. Бюджетування і фінансове планування: схожість і відмінність. Бюджетування як процес. Основні аспекти і визначальні риси бюджетування. Функції бюджетування. Цілі і завдання бюджетування. Принципи бюджетування. Переваги і недоліки бюджетування. Проблеми впровадження та застосування бюджетування на вітчизняних підприємствах.

Тема 3. Особливості бюджетування на підприємстві. Загальна характеристика бюджетного методу управління.

Сутнісно-змістовне наповнення поняття системи бюджетування на підприємстві. Складові елементи системи бюджетування: методологія бюджетування, організація бюджетного процесу, автоматизація бюджетування. Взаємозумовленість складових системи бюджетування. Суб'єкти і об'єкти бюджетування. Параметри системи бюджетування. Принципи формування системи бюджетування. Методики бюджетування: за центрами фінансової відповідальності і на основі виділення бізнес-процесів. Основні підходи і методи розроблення бюджету. Ітераційний характер бюджетування. Система бюджетування з виділенням центрів відповідальності як об'єктів бюджетування. Система централізованого бюджетування на підприємствах з лінійно-функціональною організаційною структурою. Система бюджетування за технологічними переділами. Система бюджетування за бізнес-

процесами. Система бюджетування за проектами. Узагальнююча системна характеристика бюджетування на підприємстві в процесному, функціональному та структурно-ієрархічному аспектах. Взаємозв'язок і взаємозумовленість трьох аспектів системи бюджетування (процесного, функціонального та структурно-ієрархічного). Цілісність системи бюджетування.

Тема 4. Сутність та значення операційного бюджетування.

Послідовність розроблення операційних бюджетів. Методи класифікації витрат і розрахунок собівартості продукції. Розрахунок бюджетів витрат, що формують собівартість продукції. Механізм консолідації операційних бюджетів при формуванні бюджету доходів і витрат

Тема 5. Формування фінансових бюджетів

Види фінансових бюджетів і послідовність їх побудови. Послідовність побудови фінансових бюджетів. Призначення і склад фінансових бюджетів підприємства: бюджет руху грошових коштів, бюджет капітальних вкладень, бюджетний баланс. Послідовність побудови фінансових бюджетів. Поняття грошових потоків. Види грошових потоків, приплив і відтік грошових коштів підприємства. Структура та етапи формування бюджету руху грошових коштів. Визначення необхідності додаткового фінансування. Платіжний календар. Бюджет капіталовкладень: вибір варіанта довгострокового інвестування. Встановлення пріоритетів інвестиційного портфеля підприємства: критерії відбору інвестиційних проектів. Зв'язок бюджетних рішень зі стратегією підприємства. Корегування бюджету капіталовкладень відповідно до звіту про прибутки та збитки. Сутність і формат бюджетного балансу. Формування статей балансу за параметрами операційного та фінансового бюджетів. Оцінювання прогностного балансу: оцінювання ліквідності, оцінювання структури залучених коштів, оцінювання руху статей балансу. Визначення та оптимізація джерел фінансування підприємства з урахуванням фінансового стану та системи цілей підприємства.

Тема 6. Аналіз та оцінювання виконання бюджетів

Бюджетний контроль — завершальний етап у циклі бюджетного управління на підприємстві. Види, принципи і методи бюджетного контролю. Методика оцінки виконання бюджетів на основі аналізу відхилень. Аналіз показників основних бюджетів підприємства. Контроль операційних бюджетів при застосуванні гнучкого бюджетування. Аналіз і оцінка виконання бюджету руху грошових коштів. Аналіз показників управлінського балансу. Оцінювання результатів діяльності центрів відповідальності

Тема 7. Автоматизація процесу бюджетування на підприємстві

Основні цілі використання інформаційних технологій у бюджетуванні. Особливості автоматизації процесу бюджетування на підприємстві залежно від принципів побудови його облікової політики. Критерії вибору політики підприємства у сфері інформаційних технологій.

Тема 8. Відповідальність та мотивація в бюджетуванні.

Характеристика основних принципів побудови системи матеріального стимулювання як частини бюджетного процесу. Облік за центрами відповідальності як інформаційне забезпечення системи матеріального стимулювання. Показники і умови преміювання для різних центрів відповідальності в складі підприємства.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ те-ми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Тема 1. Сутність та значення фінансового планування і прогнозування у фінансовому управлінні підприємств.	10	2	2	-	-	6	13	2	-	-	-	10
2.	Тема 2. Теоретичні і організаційні основи бюджетування.	10	2	2	-	-	6	14			-	-	10
3.	Тема. 3. Особливості бюджетування на підприємстві. Загальна характеристика бюджетного методу управління.	10	2	2	-	-	6	14	-	2	-	-	8
4.	Тема 4. Сутність та значення операційного бюджетування.	16	4	4	-	-	8	13	2		-	-	10
5.	Тема 5. Формування фінансових бюджетів	10	2	2	-	-	6	13		2	-	-	8
6.	Тема 6. Аналіз та оцінювання виконання бюджетів	10	2	2	-	-	6	12	-	-	-	-	10
7.	Тема 7. Автоматизація процесу бюджетування на підприємстві	12	2	2	-	-	8	13	-	-	-	-	10
8.	Тема 8. Відповідальність та мотивація в бюджетуванні.	12	2	2	-	-	8	13	2	-	-	-	10
	Всього годин:	90	18	18	-	-	54	90	6	4	-	-	80

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів включає завдання до кожної теми та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.3. У процесі вивчення навчальної дисципліни студенти виконують індивідуальні завдання у вигляді рефератів.

4.3.4. Тематика індивідуальних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.5. Індивідуальні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи студентів, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдові презентації.

На семінарських заняттях відбувається:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- розв'язування розрахункових та ситуаційних завдань, вирішення тестових завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

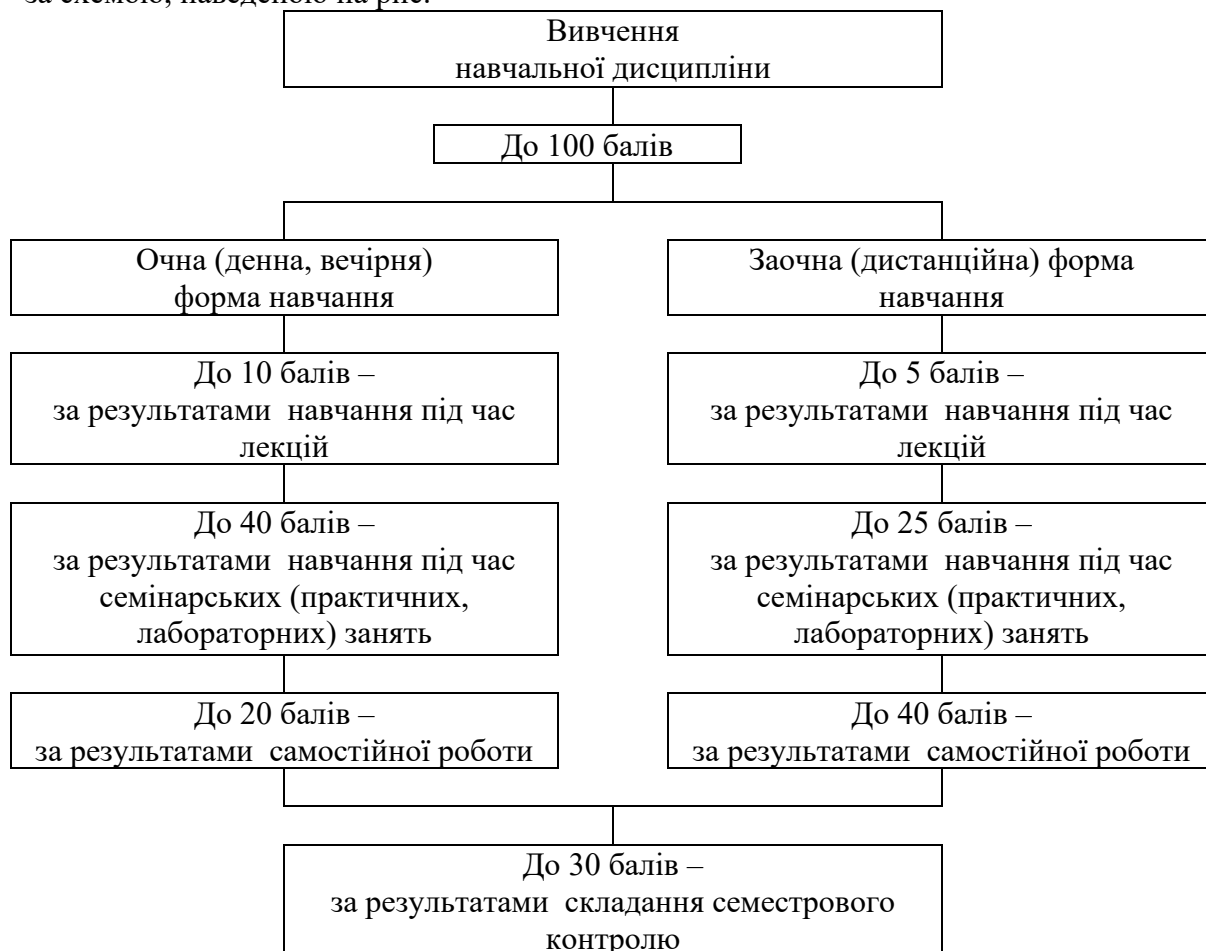
1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;

2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку в письмовій та усній формі та з розв'язуванням задач і вирішення тестових завдань.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування слухачам магістратури балів за результатами навчання здійснюється за схемою, наведеною на рис.



6.2. Обсяг балів, здобутих здобувачами вищої освіти під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань визначаються в навчально-методичних матеріалах з цієї дисципліни.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Білик М. Д., Беялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві. навч. посіб. Київ. ПанТот, 2015. 436 с.
2. Бюджетування в управлінні. конспект лекцій. Електронний ресурс Скоробогатова Н. Є. ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ. КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 155 с.
8. Гриценко О.М. Європейський досвід фінансування інвестиційних проєктів: уроки для України. *Наукові перспективи: журнал*. 2023№ 10 (40). с. 408-418 DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-10\(40\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-10(40))
3. Гудзь Ю.Ф. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання: конспект лекцій ДонНУЕТ. Кривий Ріг, 2018. 110 с.
4. Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств. навч. посіб. Київ. НАУ, 2014. 96 с.
5. Квасницька Р.С., Гриценко О.М. Сутнісно-функціональна характеристика фінансових інструментів і професійних агентів ринку ОВДП в Україні Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 5. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.28>
6. Кузьмін А. Е., Мельник А. Г. Бюджетування на підприємстві. навч. посібник. А. Е. Кузьмін. М.Кондор, 2018. 312 с
7. Михайленко О. В., Свірдкіна К. В. Розробка, впровадження та автоматизація процесу бюджетування на підприємстві. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. № 3 (71). С. 240-246. 4
9. Ставерська Т.О. Фінансове планування та прогнозування в підприємствах і фінансових установах: навч. посібник . вид. 2-ге, доп.-Харків. ХДУХТ, 2019.144 с.
- 10.Trusova N. V., Hrytsenko O. M. BUDGET POLICY OF UKRAINE IN THE CRISIS PERIOD AND CHALLENGES OF THE POST-WAR RECONSTRUCTION OF THE FINANCIAL SYSTEM. Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки) № 1(50), 2024. с. 128-137. DOI: <https://oj.tsatu.edu.ua/index.php/zbirnyk>

7.2. Допоміжні джерела

1. Маркіна І. А., Таран-Лала О. М., Гунченко М. В. Контролінг для менеджерів. навч. посіб. Київ. ЦУЛ, 2013. 303 с.-<https://www.twirpx.com/file/1271199/>
2. Ювженко Н. М. Зарубіжний досвід застосування автоматизованих систем бюджетування. Економіка та держава. 2019. № 4. С. 106-111.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/>
2. Офіційний сайт Верховної ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України URL: <http://www.me.gov.ua>.
Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
8. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: : <http://www.nbuv.gov.ua>